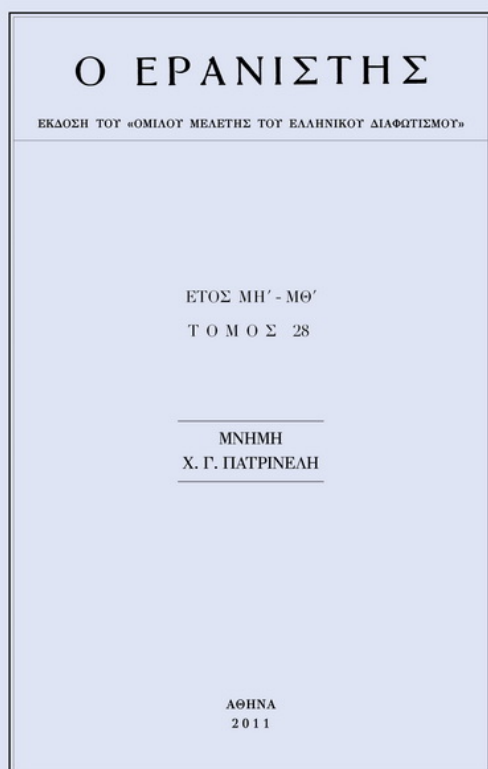

The Gleaner

Vol 28 (2011)

In Memoriam of C. G. Patrinelis

Εργογραφία Χ. Γ. Πατρινέλη

eranistes eranistes

doi: [10.12681/er.127](https://doi.org/10.12681/er.127)

To cite this article:

eranistes, eranistes. (2011). Εργογραφία Χ. Γ. Πατρινέλη. *The Gleaner*, 28, 9–23. <https://doi.org/10.12681/er.127>

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ Χ. Γ. ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ*

1. «Ἀρχιμ. Βασίλειος Στεφανίδης», *Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* (ΕΕΒΣ) 28 (1958), 464-466 (Νεκρολογία).
2. «F. Dvornik, *The Idea of Apostolicity in Byzantium and the Legend of the Apostle Andrew*, Cambridge Mass. 1958», ΕΕΒΣ 28 (1958), 507-510 (Βιβλιοκρισία).
3. «D. J. Geanakoplos, *Emperor Michael Paleologus and the West, 1258-1282. A Study in Byzantine-Latin Relations*, Cambridge Mass. 1959», ΕΕΒΣ 29 (1959), 491-494 (Βιβλιοκρισία).
4. «J. Gill, *The Council of Florence*, Cambridge Mass. 1959», ΕΕΒΣ 29 (1959), 494-499 (Βιβλιοκρισία).
5. «Νόθα, ἀνύπαρκτα καὶ συγχέομενα πρὸς ἄλληλα ἔργα τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστόλη», ΕΕΒΣ 30 (1960-1961), 202-213.
6. «F. Dvornik, *The Ecumenical Councils, The 20th Century Encyclopedia of Catholicism*, New York 1961», ΕΕΒΣ 30 (1960-1961), 656-657 (Βιβλιοκρισία).
7. «Ἑλληνες κωδικογράφοι τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως», *Ἐπετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* (ΕΜΑ) 8/9 (1958-1961), 63-124.
8. «Μιχαὴλ Ἀποστόλη Προσφώνημα ἀνέκδοτον εἰς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα», *Ἀθηνᾶ* 65 (1961), 129-137.

---

* Τῇ βάσει γιὰ τὴ σύνταξιν τῆς Ἐργογραφίας ἀποτέλεσε δακτυλόγραφο σχεδιάσμα τοῦ Χ. Γ. Πατρινέλη.

- [8α. Joseph Gill, *Ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας*, Ἀθήνα, Γραφεῖον Καλοῦ Τύπου, 1962, 524 σ.
Στὴ σελίδα τίτλου δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ μεταφραστῆ, οὔτε στὸ δακτυλό-
γραφο σχεδιάσμα του τὸ ἀναφέρει ὁ Πατρινέλης· ὁ Ι. Κ. Χασιώτης, ὅμως, στὸ
Σημειώμα του «Χρίστος Πατρινέλης (1929-2009). Στοχαστικός καὶ χαρίεις»,
Ἐγνατία 15 (2011) – *Μνήμη Χρίστου Γ. Πατρινέλη*, 16 ἀναφέρει ὅτι ὁ μετα-
φραστὴς τοῦ ἔργου εἶναι ὁ Πατρινέλης (πβ. καὶ σ. 20).]
9. «Οἱ Μεγάλοι Ρήτορες Μανουὴλ Κορίνθιος, Ἀντώνιος, Μανουὴλ Γα-
λησιώτης καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς των», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ
Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος (ΔΙΕΕ)* 16 (1962), 17-38.
  10. *Βιβλιοθήκη καὶ ἀρχεῖα τῶν μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους*, Ἀθήνα 1963,
20 σ.
Ἀνατύπωση –μὲ προσθήκη ὑποσημειώσεων– ἀπὸ τὴ *Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ
Εἰς τὴν Ἑκκλησιαστικὴν* 1 (1962), σσ. 935-943.
  11. «Μάρκου Μουσούρου ἀνέκδοτος ἐπιστολή», *Ὁ Βιβλιόφιλος* 16
(1962-1963), 3-7.
  12. «Διονύσιος Ἰβηρίτης, μεταφραστὴς τῆς “Χρονογραφίας τοῦ Δω-
ροθέου” εἰς τὴν ῥωσικὴν καὶ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας», *ΕΕΒΣ*
32 (1963), 314-317.
  13. Βιβλιοκριτικὰ σημειώματα στὸ «Bulletin Codicologique» τοῦ περιο-
δικοῦ *Scriptorium* 17 (1963), ἀρ. 608, 745, 751, 928, 994, 998.
  14. «Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ἰωάννου Γρηγοροπούλου μετὰ τοῦ Μ. Μου-
σούρου, Α. Ἀποστόλη, Ζ. Καλλιέργη καὶ ἄλλων λογίων τῆς Ἀνα-
γεννήσεως χρονολογούμενη (1494-1503)» (σὲ συνεργασία μὲ τὸν Μ.
Ι. Μανούσκα), *ΕΜΑ* 10 (1960-1964), 163-201.
  15. «Ἐκκλησιαστικαὶ εἰδήσεις ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Marino Sanudo.
(Περὶ Σκιάθου, Σκύρου, Αἰγίνης, Κύπρου καὶ Κερκύρας)», *ΔΙΕΕ* 17
(1963-1964), 15-38.
  16. «Μιὰ ἀνέκδοτη Διήγηση γιὰ τὸν ἄγνωστο νεομάρτυρα Γεώργιο (†
1437)», *Ὁρθόδοξος Παρουσία* 1 (1964), 65-73.

17. «Αναγραφὴ δημοσιευμάτων Β. Α. Μυστακίδου (1859-1933)», *ΕΕΒΣ* 33 (1964), 124-139.
18. Βιβλιοκριτικὰ σημειώματα στὸ «Bulletin Codicologique» τοῦ περιοδικοῦ *Scriptorium* 18 (1964), ἀρ. 6, 177, 357.
19. «Πατριαρχικὰ γράμματα καὶ ἄλλα ἔγγραφα καὶ σημειώματα τοῦ ΙϚ΄-ΙΗ΄ αἰῶνος ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ἱερακος (Ἑθν. Βιβλιοθ. Ἑλλ. 1474)», *ΕΜΑ* 12 (1962-1965), 116-165.
20. Βιβλιοκριτικὰ σημειώματα στὸ «Bulletin Codicologique» τοῦ περιοδικοῦ *Scriptorium* 19 (1965), ἀρ. 214, 712, 714, 761, 814, 815, 825, 866, 871, 872, 891.
21. Κ. Ι. Γιαννακόπουλος, *Ἑλληνες λόγιοι εἰς τὴν Βενετίαν. Μελέται ἐπὶ τῆς διαδόσεως τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην*, μτφρ. (μὲ προσθῆκες) Χ. Γ. Πατρινέλης, Ἀθήνα, Φέξης, 1965, 296 σ.
22. Βιβλιοκριτικὰ σημειώματα στὸ «Bulletin Codicologique» τοῦ περιοδικοῦ *Scriptorium* 20 (1966), ἀρ. 365, 501, 649.
23. Ὁ Θεόδωρος Ἀγαλλιανός, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν Θεοφάνην Μηδείας, καὶ οἱ ἀνέκδοτοι Λόγοι του. Μία νέα ἱστορικὴ πηγὴ περὶ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν Ἄλωση χρόνους, (Διδακτορικὴ διατριβή,) Ἀθήνα 1966, 176 σ.
Πρώτη δημοσίευση τῶν «Λόγων», *ΕΜΑ* 14 (1964), 193-264, καὶ τοῦ πρώτου τμήματος τῆς διατριβῆς, *ΕΜΑ* 15/16 (1965-1966), 5-85.
24. «Χρονολογικὰ ζητήματα τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου Α΄ (1522-1546)», *Μνημοσύνη* 1 (1967), 249-262.
25. «Ἐπιστολαὶ Ἑλλήνων πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον ΙΓ΄ (1572-1585) καὶ τὸν καρδινάλιον Σιρλέτον (†1585) (Ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ Βατικανοῦ κώδικος 2124)», *ΕΜΑ* 17 (1967), 45-112.
Ἡ μελέτη δημοσιεύτηκε σὲ ἀνάτυπο τὸ 1974 καὶ ἀνατυπώθηκε στὸν τ. 17/18 (1967-1968) ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1997.

26. «Ε. Α. Βρανούση, *Τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα τοῦ ὁσίου Χριστοδοῦλου, ἰδρυτοῦ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς. Φιλολογικὴ παράδοσις καὶ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι*, Ἀθήνα 1966», *Ἑλληνικά* 21 (1968), 417-420 (Βιβλιοκρισία).
27. «Κρῆτες συλλέκται χειρογράφων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως», *Πεπραγμένα τοῦ Β' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τ. 3, Ἀθήνα 1968, σ. 202-206.
28. «Κυριακὸς ὁ Ἀγκωνίτης. Ἡ δῆθεν ὑπηρεσία του εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ καὶ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του», *ΕΕΒΣ* 36 (1968), 152-160.
29. «Μ. Ι. Μανούσκακας, *Ἀνέκδοτα πατριαρχικὰ γράμματα (1547-1806)*, Βενετία 1968», *Ἀθηνᾶ* 70 (1968), 331-333 (Βιβλιοκρισία).
30. «The exact time of the first attempt of the Turks to seize the churches and convert the christian people of Constantinople to Islam», *Actes du 1er Congrès International des Études balkaniques et Sud-Est européennes*, τ. 3, Sofia 1969, σ. 567-572.
31. «Δημοσιεύματα Μανουήλ Γεδεών. Ἀναλυτικὴ ἀναγραφὴ», *ΕΜΑ* 19 (1969), 5-115.
Ἡ μελέτη δημοσιεύτηκε σὲ ἀνάτυπο τὸ 1974 καὶ ἀνατυπώθηκε μὲ προσθήκες στὸν τ. 19/20 (1969-1970) ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1997 (βλ. ἀρ. 78).
32. «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Α' – Πρωτοψάλται, Λαμπαδάριοι καὶ Δομέστικοι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (1453-1821)», *Μνημοσύνη* 2 (1969), 64-93.
33. «Α. Bon, *La Morée franque. Recherches historiques, topographiques et archéologiques sur la Principauté de l'Achaïa*, Paris 1969», *Πελοποννησιακά* 7 (1969-1970), 424-425 (Βιβλιοκρισία).
34. «Δύο ἀνέκδοτα κείμενα περὶ τοῦ Μανουήλ Κορινθίου. (Μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἰουστίνου Δεκαδίου καὶ μιὰ “ἐνθύμησις”）」, *Πελοποννησιακά* 8 (1971), 137-146.

35. *Renaissance Influences and Religious Reforms in Russia. Western and Post-Byzantine Impacts on Culture and Education (16th–17th Centuries)* (σε συνεργασία με τὸν W. K. Medlin), Πρόλογος Steven Runciman [Études de Philologie et d'Histoire 18], Γενεύη, Librairie Droz, 1971, 181 σ.
36. «Mehmed II the Conqueror and His Presumed Knowledge of Greek and Latin», *Viator* 2 (1971), 349-354.
37. «Π. Δ. Μαστροδημήτρης, Νικόλαος Σεκουνδινός (1402-1464). Βίος καὶ ἔργον. Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Διασπορᾶς, Ἀθήνα 1970», *Ἑλληνικά* 25 (1972), 244-246 (Βιβλιοκρισία).
38. «An Unknown Discourse of Chrysoloras Addressed to Emperor Manuel Palaeologus», *Greek, Roman and Byzantine Studies* 13 (1972), 497-502.
39. *Πρόσωπα καὶ θέματα τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, Ἀθήνα 1972, 23 σ.
 Ἀναδημοσιεύονται τὰ λήμματα: ἀπὸ τῆ *Θρησκευτικῆ καὶ Ἠθικῆ Ἐγκυκλοπαιδείας*, «Ἀναγέννησις» (2 (1963), 453-457), «Ἡλίας Μηνιάτης» (6 (1965), 32-37), «Χρῦσανθος Νοταρᾶς» (12 (1968), 387-390)· ἀπὸ τῆ *Μεγάλῃ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας*, «Κύριλλος Λούκαρης» (9 (1970), 240-244)· ἀπὸ τῆ *Δομῆς*, «Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως» (9 (1971), 213-216), «Καραμανλίδεικὴ φιλολογία» (7 (1971), 427), «Γένους, Μεγάλῃ Σχολῇ τοῦ» (4 (1970), 108-109), «Καρατζᾶς» (7 (1971), 428-429), «Καντακουζηνός» (7 (1971), 403-404), «Καρτάνος Ἰωαννίκιος» (8 (1971), 20), «Δαμασκηνός Στουδίτης» (4 (1970), 355-356), «Μεταξᾶς Νικόδημος» (10 (1971), 282), «Γόρδιος Ἀναστάσιος» (4 (1970), 288), «Κοσμᾶς Αἰτωλός» (8 (1971), 428), «Νεόφυτος Κανσοκαλυβίτης» (11 (1972), 280), «Νικόδημος Ἀγιορείτης» (11 (1972), 318-319), «Ἑλληνικὸς διαφωτισμὸς» (5 (1970), 44-45), «Καταρτζῆς ἡ Φωτιάδης Δημήτριος» (8 (1971), 64-65), «Μοισιόδᾶς Ἰώσηπος» (10 (1971), 381-382), «Ἡλιάδης Μανασσῆς» (6 (1970), 308), «Κοραῆς Ἀδαμάντιος» (8 (1971), 389-391), «Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων» (12 (1972), 71), «Νικολόπουλος Κωνσταντῖνος» (11 (1972), 320-321), «Παπαφλέσσας-Δικαῖος Γρηγόριος» (12 (1972), 365), «Μακρυγιάννης» (10 (1971), 73-75), «Περραιβὸς Χριστόφορος» (13 (1972), 69-70), «Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντῖνος» (12 (1972), 364), «Παπαδόπουλος Κεραμεὺς Ἀθανάσιος» (12 (1972), 359-360), «Καρολίδης Παῦλος» (8 (1971), 1-2).
40. «Protopsaltae, Lampadarii and Domestikoi of the Great Church

during the Post-Byzantine Period (1453-1821)», *Studies in Eastern Chant* 3 (1973), 141-170.

Ἀναθεωρημένη ἔκδοση τοῦ ἄρ. 32.

41. «Κρητικοὶ ἔμποροι στὴ Μολδαβία καὶ τὴν Πολωνία κατὰ τὸν 16ο αἰώνα», *Πεπραγμένα Γ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου* (1971), τ. 2, Ἀθήνα 1974, σ. 252 (περίληψη).
42. «Ἡ ἱστορία τῆς Ι. Μονῆς Σταυρονικήτα», *Μονὴ Σταυρονικήτα. Ἱστορία, Εἰκόνες, Χρυσοκεντήματα*, Ἀθήνα, Ἑθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, 1974, σ. 17-38 καὶ 219-221.
43. «Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὴν περίοδο 1453-1669», *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνoυς*, τ. Γ', Ἀθήνα, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 1974, σ. 92-113.
 Περιλαμβάνονται τὰ κεφάλαια: α' «Ἡ ἀνασύσταση τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ ἡ θέση του μέσα στὸν ὀρθόδοξο κόσμος». β' «Ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στὸν κατακτητὴ». γ' «Ἐπισκόπηση τῆς ἱστορίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου κατὰ τὴν περίοδο 1453-1669». δ' «Ἡ διοίκηση τοῦ πατριαρχείου». ε' «Χρονολογικὸς κατάλογος τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν περίοδο 1453-1669». ζ' «Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ πατριαρχείου». ζ' «Ἡ γεωγραφικὴ ἔκταση τῆς δικαιοδοσίας καὶ ἡ διοικητικὴ διάρθρωση τοῦ "κλίματος" τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου». η' «Ἱεραρχικὴ τάξη τῶν ὑπαγομένων στὸ πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως μητροπόλεων, ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν γύρω στὰ 1700». θ' «Τὰ πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων». ι' «Σχέσεις τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς με τοὺς Ρώσους».
44. «Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἰδεῶν τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ τῆς Ἀντιμεταρρυθμίσεως στὴν Ἀνατολή», *Στὸ ἴδιο*, σ. 126-132.
45. «Οἱ μονεὲς τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου πλὴν τῶν ἀγιορειτικῶν», *Στὸ ἴδιο*, σ. 132-133, 139-146.
46. «Ἡ κατάσταση τῆς παιδείας στὶς ὑπόδουλες ἑλληνικὲς χῶρες», *Στὸ ἴδιο*, σ. 367-377.
47. «Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὴν περίοδο 1669-1821», *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνoυς*, τ. ΙΑ', Ἀθήνα, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 1975, σ. 123-134.
 Περιλαμβάνονται τὰ κεφάλαια: α' «Οἱ σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας με τὴν κυρίαρχη

ὀθωμανικὴ πολιτεία». β' «Ἐσωτερικὴ ἱστορία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου». γ' «Τὰ ἄλλα πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς».

48. «Ἡ κεφαλονίτικη οἰκογένεια Πανᾶ καὶ τὸ ἀρχεῖο τοῦ κλάδου Πανᾶ-Λοῦζάτου», *Κεφαλληνιακὰ Χρονικὰ* 3 (1978-1979), 1-8.
49. *Ὁ ἐλληνισμὸς κατὰ τὴν πρώτην Τουρκοκρατίαν (1453-1669). Πανεπιστημιακὲς παραδόσεις*, Θεσσαλονίκη 1980, 192 σ.
 Ἀναδημοσιεύονται τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 43α', 43β', 43γ', 43δ', 43ε', 43ζ', 43ι', 46.
 Δημοσιεύονται ἐπίσης οἱ μελέτες 50, 51, 52, 53, 54.
50. «Ἡ ὁλοκλήρωση τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως (1453-1669)», *Στὸ ἴδιο*, σ. 9-63.
51. «Τὸ μέλλον τοῦ Γένους στὴ λαϊκὴ χρησιμολογία», *Στὸ ἴδιο*, σ. 65-73.
52. «Οἱ πατριωτικὲς πρωτοβουλίες τῶν λογίων», *Στὸ ἴδιο*, σ. 73-86.
53. «Οἱ Stradioti», *Στὸ ἴδιο*, σ. 86-92.
54. «Ἐπαναστατικὰ κινήματα», *Στὸ ἴδιο*, σ. 92-108.
55. *Τὸ ἐλληνικὸ βιβλίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν (1476-1820). Περιλήψεις μαθημάτων*, Θεσσαλονίκη 1981 (νεότ. ἐκδ. Ὑπηρεσία Δημοσιευμάτων ΑΠΘ, 1989, 1994, 82 σ.).
56. *Οἱ ἐλληνικοὶ πληθυσμοὶ κατὰ τὴν περίοδο 1453-1821. Προβλήματα ἱστορικῆς δημογραφίας* (Φροντιστηριακὰ μαθήματα), Θεσσαλονίκη 1982, 60 σ.
57. «Κατανομὴ ἐλληνικῶν πληθυσμῶν σὲ φύλα καὶ σὲ ομάδες ἡλικιῶν (τέλη 16ου – ἀρχὲς 19ου αἰῶνα)», *Ἑλληνικά* 34 (1982-1983), 369-411.
58. *Πρῶτη νεοελληνικὴ ἱστοριογραφία (1453-1821). Περιλήψεις μαθημάτων*, Θεσσαλονίκη 1986, 99 σ. (νεότ. ἐκδ. Ὑπηρεσία Δημοσιευμάτων ΑΠΘ, 1989, 1990, 1993, 101 σ.).

59. «Α. Argyriou, *Macaire Macrès et la polémique contre l'Islam. Editio princeps de l'Éloge de Macaire Macrès et de ses deux oeuvres antiislamiques, précédée d'une étude critique* [Studi e Testi 314], Città del Vaticano 1986», *Ελληνικά* 39 (1988), 465-467 (Βιβλιοκρισία).
60. *Συμβιβασμοί και προσδοκίες. Οί ήγαιτικές ομάδες τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκοκρατίας ἀπέναντι στο ἔθνικό πρόβλημα*, Θεσσαλονίκη, Ὑπηρεσία Δημοσιευμάτων τοῦ ΑΠΘ, 1988 (β' ἔκδ. Θεσσαλονίκη 1990-1991), 53 σ.
Ἀναδημοσιεύονται τὰ ἄρθρα ὑπ' ἄρ. 43β', 47α', 49β', 49γ', καὶ προστίθεται τὸ ἄρθρο: «Φαναριῶτες».
61. «Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Προύσας (ΙΕ'-ΙΖ' αἰ.)», *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπονδῶν* 7 (1988-1989), 9-50.
62. «Ἡ μονὴ Σίμωνος Πέτρας κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν», *Σιμωνόπετρα – Ἅγιον Ὅρος*, Ἀθήνα, ΕΤΒΑ, 1991, σ. 21-26, 327-328.
63. «Π. Μ. Κιτρομηλίδης, *Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ ἡ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη*, Ἀθήνα, Διάκτων, 1990», *Balkan Studies* 32 (1991), 183-184, καὶ στὰ ἑλληνικὰ *Ἀντὶ τχ.* 537 (29.10.1993), 63 (Βιβλιοκρισία).
64. «Ὁ ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν πρώιμη Τουρκοκρατία (1453-1600). Γενικὲς παρατηρήσεις καὶ συσχετισμοὶ μὲ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς μεταβυζαντινῆς τέχνης», *Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* 16 (1991-1992), 33-38.
65. «Τὸ Ἅγιον Ὅρος», *Νεότερη καὶ Σύγχρονη Μακεδονία*, ἐπιμ. Ι. Κολιόπουλος – Ι. Χασιώτης, τ. Α', Θεσσαλονίκη, ἔκδ. Παπαζήση – Παρατηρητής, 1992, σ. 112-145.
66. [«Τοπικὴ ἱστορία»], εἰσήγηση στὸ Συνογυλὸ Τραπεζί μὲ θέμα «Τοπικὴ ἱστορία καὶ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση», *Ἡ Δράμα καὶ ἡ περιοχὴ τῆς. Ἱστορία καὶ Πολιτισμὸς* [Πρακτικὰ ἐπιστημονικῆς συνάντησης, Δράμα, 24-25 Νοεμβρίου 1989], Δράμα 1992, σ. 435-436.

67. «Επιστολές τοῦ Ἰππόλυτου Βάρελη καὶ τοῦ Μανουὴλ Γλυτζούνη, Ἑλλήνων ἐκδοτῶν στὴ Βενετία», *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά* 4 (1992), 283-319.
68. «Άγνωστες ἐκδόσεις τοῦ 16ου αἰώνα», *Ὁ Ἑρμιστὴς* 19 (1993) – *Μνήμη Κ. Θ. Δημαρᾶ*, 16-26.
69. «Helen Angelomatis Tsougarakis, *The Eve of the Greek Revival. British Travellers' Perception of Early Nineteenth-Century Greece*, London and New York 1990», *Ἑλληνικά* 43 (1993), 469-470 (Βιβλιοκρισία).
70. «Πρώιμη ἱστορικὴ μαρτυρία γιὰ τὶς Κυδωνίες (1653)», *Δελτίο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπονδῶν* 10 (1993-1994), 13-21.
71. «Εἰδήσεις γιὰ γνωστοὺς καὶ ἄγνωστους νεομάρτυρες», *Ροδωνιά. Τιμὴ στὸν Μ. Ι. Μανούσακα*, τ. 2, Ρέθυμνο 1994, σ. 451-458.
72. Πρόλογος στὰ Πρακτικὰ τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συμποσίου *Ὅψεις τοῦ Μικρασιατικοῦ Ζητήματος. Ἱστορικὴ θεώρηση καὶ προεκτάσεις*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 9-11.
73. «Οἱ πρῶτοι δάσκαλοι τῆς Σχολῆς Κοζάνης. (Ἀπὸ τὸν Γεώργιο Κονταρὴ ὡς τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη)», *Ὁ Ἑρμιστὴς* 20 (1995), 5-19.
74. «Πρώιμες ἱστορικὲς μαρτυρίες γιὰ τὴν Κοζάνη, τὴ Σιάτιστα καὶ ἄλλες κοινότητες τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας (1660)», *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά* 5 (1996) – *Μνήμη Λεάνδρου Βρανούση*, 101-142.
75. «Paschalis M. Kitromilides, *Enlightenment, Nationalism, Orthodoxy. Studies in the Culture and Political Thought of South-Eastern Europe*, Aldershot-Brookfield, Variorum, 1994», *Ἑλληνικά* 47 (1997), 194-197 (Βιβλιοκρισία).
76. «Γεώργιος Κονταρῆς, λόγιος τοῦ ΙΖ' αἰώνα ἀπὸ τὰ Σέρβια», *Πρακτικά Α' Συνεδρίου (Σεπτέμβριος 1993), Ἡ Κοζάνη καὶ ἡ περιοχὴ τῆς. Ἱστορία – Πολιτισμός, Κοζάνη 1997*, σ. 459-470.

77. «Τὸ Ἅγιον Ὄρος κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν», *Θησαυροὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους*, ἐπιμ. Α. Καρακατσάνη, Θεσσαλονίκη, Ὁργανισμὸς Πολιτιστικῆς Πρωτεύουσας τῆς Εὐρώπης, 1997, σ. 10-15.
78. «Ἀναλυτικὴ ἀναγραφὴ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Μ. Ι. Γεδεών. Προσθῆκες, συμπληρώσεις καὶ διορθώσεις», *ΕΜΑ* 19/20 (1969-1970), Ἀθήνα 1997, 117-121 (βλ. καὶ ἀρ. 31).
79. «Ὁ Γεώργιος Καλαρὰς καὶ ἡ “Ἑλληνικὴ Νομαρχία”», *Ὁ Ἐρανιστὴς* 21 (1997) – *Μνήμη Λεάνδρου Βρανούση*, 201-215.
80. «Ἐπικρίσεις γιὰ τὸ κίνημα τοῦ Ρήγγα καὶ τὶς δραστηριότητες τοῦ Πούλιου Μάρκου Πούλιου (1798)», *Ἑλληνικά* 48 (1998), 113-129.
81. «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Νέος Ἑλληνισμός», *Ἑλλάς. Ἡ ἱστορία καὶ ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τὶς ἀπαρχές μέχρι σήμερα*, τ. 2, Ἀθήνα, Πάπυρος, 1998, σ. 25-27.
82. «Ἡ Νεοελληνικὴ παιδεία» (“Ἑλληνες λόγιοι στὴ Δύση”. “Τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν”. “Ἡ ἐκπαίδευση κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν”), *Στὸ ἴδιο*, σ. 35-43.
83. «Νεοελληνικὸς Διαφωτισμός», *Στὸ ἴδιο*, σ. 43-45.
84. «Ἀντιτουρκικὲς κινήσεις καὶ ἐξεγέρσεις», *Στὸ ἴδιο*, σ. 60-62.
85. «Ἡ διδασκαλία τῆς γλώσσας στὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας», *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, ἐπιστ. ἐπιμ. Μ. Ζ. Κοπιδάκης, Ἀθήνα, ΕΛΙΑ, 1999, σ. 216-217, 419.
86. «Κεφαλόνιτικα ἐπώνυμα. Ἑτυμολογικὰ καὶ ἱστορικὰ σχόλια», *Κεφαλληνιακὰ Χρονικὰ* 8 (1999) – *Ἀφιέρωμα στὸν Γ. Γ. Ἀλισανδράτο*, 171-175.
87. «Τὸ σχέδιο ἀντιτουρκικῆς ἐκστρατείας τοῦ μητροπολίτη Τιμοθέου (1572) καὶ ἄλλα σχετικὰ κείμενα», *Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά* 6 (2000), 9-35.

88. «Θωμάς Ι. Παπαδόπουλος, *Βιβλιοθήκες Ἀγίου Ὁρους. Παλαιὰ ἐλληνικὰ ἔντυπα. Πρώτη προσπάθεια συγκροτήσεως συλλογικοῦ καταλόγου. Παράρτημα· Ἀβιβλιογραφητες ἐκδόσεις, Ἀθήνα 2000*», *Νέα Ἑστία* τχ. 1732 (Μάρτιος 2001), 453-455 (Βιβλιοκρισία με τίτλο «Παλαιὰ βιβλία στὸ Ἅγιον Ὅρος»).
89. *Μανουήλ Χρυσολωρᾶ λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγο. Εἰσαγωγή καὶ ἔκδοση (σὲ συνεργασία μετὸν Δ. Ζ. Σοφινάνο), Ἀθήνα, ΚΕΜΝΕ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 2001.*
90. «Βιβλιογραφικὰ σημειώματα», *Ὁ Ἑρμιστὴς* 23 (2001) – *Μνήμη Ἄλκη Ἀγγέλου*, 297-300.
91. «The Phanariots before 1821», *Balkan Studies* 42 (2001), 177-198.
Ἀπόδοση στὰ ἀγγλικά τοῦ ἀρ. 92.
92. «Οἱ Φαναριῶτες πρὶν ἀπὸ τὸ 1821», *Πρακτικὰ Γ΄ Ἐπιστημονικῆς Ἡμερίδας: Ρωμιοὶ στὴν ὑπηρεσία τῆς Ὑψηλῆς Πύλης*, Ἀθήνα, Ἑταιρεία Μελέτης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, 2002, σ. 15-52.
93. «[Δημ. Γ. Ἀποστολόπουλος κ.ἄ.,] *Θεσμοὶ καὶ Ἰδεολογία στὴ νεο-ελληνικὴ κοινωνία, 15ος-19ος αἰ. Πρῶτος ἀπολογισμὸς ἐνὸς ἐρευνητικοῦ προγράμματος*, Ἀθήνα, Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν/Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν, 2000», *Ἑλληνικά* 52 (2002), 417-418 (Βιβλιοκρισία).
94. «Τὸ “Κρυφὸ Σχολεῖο” καὶ πάλιν», *Ὁ Ἑρμιστὴς* 25 (2005) – *Μνήμη Φίλιππου Ἡλιοῦ*, 321-336.
95. «Γιῶργος Ἀλυσανδράτος (1915-2004)», *Ὁ Ἑρμιστὴς* 25 (2005) – *Μνήμη Φίλιππου Ἡλιοῦ*, 449-451.

Ἄρθρα σὲ ἐγκυκλοπαίδειες

α΄ *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. 1 (1962) – 12 (1968):

Ἀγαλλιανὸς Θεόδωρος	Γεράσιμος Νοταρὰς
Ἄγγελος Χριστόφορος	Γλυκὺς Νικόλαος
Ἀθανάσιος ῥήτωρ Κύπριος	Γρηγόριος Γ΄ Κων/πόλεως
Ἄθως· Βιβλιοθῆκαι καὶ Ἀρχεῖα	Διονύσιος Οὐγγροβλαχίας
Ἄλδος Μανούτιος	Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου
* Ἀναγέννησις	Ἐσφιγμένου μονῆ
Ἀνδρόνικος Κάλλιστος	Ζαβίρας Γεώργιος
Ἀποστόλης Μιχαήλ	Ζαχαρίας Ἀχρίδος
Ἄπρω ἐπισκοπὴ	Ζωγράφου μονῆ
Ἀργολίδος μητρόπολις	* Ἡλίας Μηλιάτης
Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης	Ἱερεμίας Α΄ Κων/πόλεως
Ἀρκαδιούπολις	Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγ. Ὁρους μητρ/λις
Ἀρκούδιος Πέτρος	Καλιάγρας μονῆ
Ἀρσένιος Πέτρος	Καλλιέργης Ζαχαρίας
Ἀρχεῖα Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν	Καλογερόπουλος Νικόλαος
Βαλέτας Γεώργιος	Κορυτσᾶς μητρόπολις
Βαλουκλὶ	Λαούρδας Βασίλειος
Βατοπεδίου μονῆ	Λάσκαρις Ἰανὸς
Βεργίχιος Ἄγγελος	Λάσκαρις Κωνσταντίνος
Βερναρδῆς Ἀργυρὸς	Μακεδονικῶν Σπουδῶν Ἑταιρεία
Βήρας μονῆ	Μαλαξὸς Νικόλαος
Βησσαρίων καρδινάλιος	Μανούσακας Μανοῦσος
Βλαττάδων μονῆ	Σκορδύλης Ζαχαρίας
Βούλγαρις Νικόλαος	Σκοῦφος Φραγκίσκος
Γαβριήλ Σεβῆρος	Χαλκοκονδύλης Δημήτριος
Γαζῆς Θεόδωρος	Χαλκοκονδύλης Λαόνικος
Γανοχώρων μητρόπολις	Χίκας Ναθαναήλ
Γεδεὼν Κύπριος	* Χρύσανθος Νοταρὰς
Γεδεὼν Μανουήλ	

Τὰ λήμματα μετ' ἀστερίσκο ἀναδημοσιεύονται στὸν ἀρ. 39.

β' Μεγάλη Εγκυκλοπαιδεία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
(Χάρη Πάτση), τ. 9 (1970), σ. 240-244:

* Κύριλλος Λούκαρης

γ' Εγκυκλοπαιδεία Δομή, τ. 1 (1969) – 15 (1973):

Άμιρούτσης Γεώργιος	Ίγνάτιος Ούγκροβλαχίας
Βάμβας Νέοφυτος	Ίσίδωρος καρδινάλιος
Βαρδαλάχος Κωνσταντίνος	Ίωάννινα
Βασιάδης Ήροκλης	Καίτης Θεόφιλος
Βασίλειος Ἀλέξανδρος	Κανέλλος Στέφανος
Βέης Νίκος	* Καντακουζηνός
Βενετίας έλλην. Κοινότητα καί Ίν-	* Καραμανλίδειη φιλολογία
στιτουῖτο	* Καρατζάς
βιβλίο έλληνικό	* Καρολίδης Παῦλος
βιβλιογραφία έλληνική	* Καρτάνος Ίωαννίκιος
βιβλιοθήκες έλληνικές	* Καταρτζής Δημήτριος
Βούλγαρης Εὐγένιος	Κοδρικᾶς Παναγιώτης
Γαζής Ἀνθίμος	* Κοραῆς Ἀδαμάντιος
Γαλατᾶς Κων/πόλεως	Κορδαλεὺς Θεόφιλος
Γεννάδειος βιβλιοθήκη	* Κοσμάς Αἰτωλός
Γεννάδιος Σχολάριος	Κριτόπουλος Μητροφάνης
* Γένους, Μεγάλη Σχολή	Κρούσιος Μαρτίνος
* Γόρδιος Ἀναστάσιος	κώδικας
* Δαμασκηνός Στουδίτης	Κωνσταντᾶς Γρηγόριος
Δαπόντες Καيسάριος	* Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχεῖο
* Διαφωτισμός έλληνικός	Λάμπρος Σπυρίδων
Διονύσιος Σκυλόσοφος	Λάσκαρης Ίανός
διπλωματική	Λεγκράν Αἰμίλιος
Δωρόθεος Μονεμβασίας	λεξικό
«Έλληνική Νομαρχία»	* Μακρυγιάννης
«Έρμης ὁ Λόγιος»	Μανωλάκης Καστοριανός
Εὐγενικός Μάρκος	Μάξιμος Γραικός
Ζαβίρας Γεώργιος	Μαρτελάος Ἀντώνιος
* Ἠλιάδης Μανασσής	Μελέτιος γεωγράφος
Θεοτόκης Νικηφόρος	* Μεταξᾶς Νικόδημος

Μετέωρα, μονές	Περδικάρης Μιχαήλ
μικρογραφία	* Περραιβός Χριστόφορος
* Μοισιόδαξ Ίωσηπος	Πλήθων Γεμιστός
Μουσούρος Μάρκος	Πρίγκος Ίωάννης
* Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης	Πύρρος Διονύσιος
* Νικόδημος Άγιορείτης	Ράνσιμαν Στίβεν
* Νικολόπουλος Κωνσταντίνος	Ρήγας Βελεστινλής
Νικούσιος Παναγιώτης	Σάθας Κωνσταντίνος
* Οικονόμος Κωνσταντίνος	Σινᾶ μονή
ἐξ Οικονόμων	Σοφιανός Νικόλαος
παλαιογραφία	Συρίγος Μελέτιος
* Παπαδόπουλος—Κεραμεύς Άθα- νάσιος	τυπογραφία έλληνική
* Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος	Φαναριώτες
* Παπαφλέσσας, Γρηγόριος—Δικαῖος	Φιλιππίδης Δανιήλ
Παπουλάκος	Χριστόδουλος Άκαρνάν
πατρολογία	Ψαλίδας Άθανάσιος

δ΄ *Μεγάλη Παιδαγωγική Έγκυκλοπαιδεία*, τ. 1 (1964):

Άγιορειτική μοναστική πολιτεία
 Άγ. Άθανασίου Σχολή (Ρώμη)
 Γυμνάσιον Έλληνικόν έν Ρώμη

ε΄ *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό* (Έκδοτικής Άθηνών),
 τ. 1 (1983) — 9β (1988):

Άββάτιος Ίερόθεος	Άξαγιώλης Ίωάννης
Άγαλλιανός Θεόδωρος	Άποστόλης Άριστόβουλος
Άγάπιος Λεονάρδος	Άργέντης Εύστράτιος
Άθανάσιος Μετεωρίτης	Άρκούδιος Πέτρος
Άθανάσιος Πάριος	Άρλιώτης Νικόλαος
Άναστάσιος Γόρδιος	Άρσένιος Έλασσόνος
Άνθιμος Ίεροσολύμων	Άρσένιος ό Έλλην
Άνώνυμος τοῦ 1789	Αὔξεντιάδης Γεώργιος

Βάμβας Νεόφυτος	Δούκας Νεόφυτος
Βαρβαρῆγος Ἱερεμίας	Δωρόθεος Πρώιος
Βαρδαλάχος Κωνσταντίνος	Ἐπαρχος Ἀντώνιος
Βαρθολομαῖος Κουτλουμουσιανός	Εὐγενικός Ἰωάννης
Βενιαμὶν Λέσβιος	Εὐγενικός Μάρκος
Βεργίκιος Ἀγγελος	Θεοτόκης Νικηφόρος
Βερνάρδος Μανουήλ	Ἰσίδωρος καρδινάλιος
Βλαχάβας Εὐθύμιος	Καλλίνικος Γ΄ Κων/πόλεως
Βούλγαρης Εὐγένιος	Κύριλλος Λούκαρης
Γαβριήλ Σεβήρος	Λάνδος Ἀγάπιος
Γαλανός Δημήτριος	Λάσκαρης Ἰανός
Γεδεών Μανουήλ	Λάσκαρης Κωνσταντίνος
Γεννάδιος Σχολάριος	Μανούτιος Ἄλδος
Γερμανός Λοκρός	Μάξιμος ὁ Γραικός
Γεωργεῖρήνης Ἰωσήφ	Μαργούνιος Μάξιμος
Γιαννούλης Εὐγένιος	Μεταξᾶς Νικόδημος
Δαμασκηνός Στουδίτης	Μηνιάτης Ἡλίας
Δαμιλάς Δημήτριος	Μητροφάνης Κριτόπουλος
Δημητριάδης Ἐπιφάνιος	Μπαλάνος Βασιλόπουλος
Διασορινός Ἰάκωβος	Νεκτάριος Ἱεροσολύμων
Διονύσιος Σκυλόσοφος	Σοφιανός Νικόλαος
Δοσίθεος Ἱεροσολύμων	Φλαγγίνης Θωμάς